

תוכן העניינים

11	אל מול אקדח שלוף
21	נדר בליל ירח מלא
31	ד"ר מישל מקבל אומץ
37	חכם חלפון והסיפור על נס מטבעות הזהב
43	גברת עליזה והסיפור על סבתא-רבא בחצות הליל
50	מאמן הכדורגל הכי טוב ב'שוק אל ארבע'
57	הילד מהארמון
64	דוד אורי וסיפורים מהמושב
77	דמעות כמו יהלומים ודוד אבנר משחרר ירושלים
86	על חלות והחלטות טובות
93	אל מנהרת הסתרים
100	סבא כותל של היום וסבא כותל של הלילה
109	מה מתקנים בחצות הלילה
116	סוף דבר

"אנחנו תקועים כאן... במנהרה חשוכה, האוויר
נעשה דליל, הראש שלי מסתחרר... אלוקים
ישמור, איך נצא מכאן?" לחשה צופיה ואחזה
בידי.

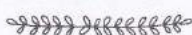
"מוכרחים למצוא את הפתח החוצה. בואי
נמשיך לחפש דרך לצאת מכאן" ניסיתי לומר
בקול מעודד.

"קשה לי לנשום וההליכה רק מרחיקה
אותנו מהפתח" היא אמרה בקול חלש.

ישבנו על האדמה הקרה. 'במקרים כאלו
אולי עדיף לאגור כוח ולהמתין למישהו שיחלץ
אותנו?', הרהרתי.

"היינו קרובים כל כך לפתרון התעלומה,
מי יודע אם נדע פעם לאן נעלם סבא בחצות
הלילה... אני מקווה שמישהו יבוא לחלץ אותנו
ואני לא רוצה לדמיין את פניהן המודאגות של
סבתונא ושל אימא" אמרתי.

"וסבא... מה יגיד סבא?" אמרה צופיה
ודמעות זלגו על לחייה.

אל מול אקדח שלוף

~~~~~

שלום לכם, כמו שאתם מבינים שמי אחיה וצופיה היא אחותי הקטנה... לפני כמה שנים אבא שלנו, אבא יאיר, יצא בשעת בוקר מוקדמת לעזור לדוד נוריאל להעביר חפצים לדירתו החדשה. בדרך פגעה בו משאית. אבא נהרג.

מאז סבא מגדל אותנו כאב. בשבתות, בימים טובים ובימי החופש הגדול אנחנו נהנים עם אימא בביתם של סבא כותל וסבתונא. או בעצם, איך שכולם קוראים להם - הרב מאיר יהודה גץ והרבנית אסתר גץ. מתפנקים מהמטעמים שסבתונא מכינה בעבורנו ומתחממים מחום ליבו, מחיוכו האוהב ומפניו המאירות של סבא. במשך היום הבית עליו ושמת. רועש וגועש. לפעמים מצטרפים עוד בני דודים לביקור והשמחה רבה אבל בשעת ערב מוקדמת סבתונא עומדת על המשמר ודואגת שיהיה בבית שקט מוחלט. "סבא ישן ואוי למי שירעיש" היא אומרת. למה סבא ישן מוקדם כל כך? לא ידעתי.

הפעם הציעה אימא שנצא לחופשה בלעדיה. "איזה כיף! שבוע ימים אצל סבא כותל וסבתונא" אמרה צופיה נרגשת כשנכנסנו אל תוך הבית החמים. ריח של עוגיות מְקָרֹד, עוגיות סולת עם תמרים, עלה מהמטבח וקולה הצוהל של סבתא קרא לנו להיכנס פנימה. חיש מהר היינו עטופים בחיבוקים ובנשיקות "מה שלומכם? איך הבריאות? ואיך הלימודים?" "עכשיו חופש, סבתונא, ובחופש לא

מדברים על הלימודים." אמרה צופיה וכולנו צחקנו.

בלילה הראשון של החופשה לא הצלחתי להירדם. בתוך השקט שמעתי את צעדיו של סבא. קמתי מהמיטה והצצתי על סבא. הוא הכין לעצמו כוס קפה. וטעם מהמקרר שאפתה סֶבְתוֹנָא. אחר הקפיד להדיח את הכוס ולהשיבה למקומה, כדי שסֶבְתוֹנָא לא תטרח. ואז לבש את מעילו הדק, חבש את כובעו ויצא מהבית. התבוננתי מופתע בשעון הגדול שעל הקיר. השעה הייתה כמעט חצות. 'לאן סבא הולך?' הסתקרנתי. כשחזרתי למיטה הבחנתי בעיניה הגדולות של צופיה מתבוננות בי. "למה את ערה?" שאלתי. "ולמה אתה ער?" החזירה לי בשאלה.

"סבא... הוא..."

"כן... ישן מוקדם אבל מתעורר אחרי כמה שעות ויוצא מהבית. ככה זה בכל יום... לפני חצות." קטעה אותי צופיה.

"איך את יודעת?" התפלאתי.

צופיה צחקה "אני יודעת, כי גם אני מציצה מהמיטה לפעמים, הלוואי שידעתי לאן סבא הולך בכל לילה. פעם שאלתי אותו אבל סבא רק חייך וליטף את שערי."

"בואי נעקוב אחריו ונגלה בעצמנו." הצעתי.

עיניה של צופיה נצצו.

'האחות הזו' משוגעת' על הרפתקאות. 'הרהרתי, והרגשתי איך הלב שלי פועם חזק. חרש התלבשנו, הכנסנו אל תיק קטן בקבוק מים ושקית גדושה בעוגיות מקרר וחמקנו החוצה אל תוך ליל קיץ ירושלמי של חודש אב.

סמטאות הרובע היהודי אף פעם לא שוממות, לעולם ימצא

מי שיצמד בהן; בחור ישיבה מתמיד ששב אל ביתו אחרי לילה של תורה. תייר שתר את דרכו לכותל. זקן תימהוני ישוב על ספסל מצפה לראות אור ראשון. גם סבא צועד כאן. אך לאן פנה?

"היי אתם. עצרו. מה עושים כאן ילדים בשעת לילה מאוחרת?" שמענו מאחורינו קול עבה.

מולנו עמד שוטר לא צעיר, נמוך קומה, שיערו כסוף ועל פניו תמיהה. ניסיתי למלמל משהו אבל צופיה הייתה זריזה ממני. היא החלה להשתעל ולדבר בו זמנית, "אחח קוראים לי צופיה... אחח יש לי קוצר נשימה אחח אז יצאתי עם אחי לנשום קצת אחחח אוויר... אחחח"

"אם כך, אמר השוטר "מוטב שאקח אתכם הביתה. נדמה שהאוויר לא משפר את מצב בריאותך, ילדה. אני מניח שאימך תטפל בך היטב..."

צופיה היא ילדה מצחיקה. כולם מנבאים לה שכשתגדל תהיה שחקנית ובדרנית... חיכיתי לראות אך היא תצא מהמצב...

"לא תודה, אדון שוטר. באמת אין צורך..." אמרה צופיה ולא שמה לב איך השיעול הצורמני שאחז בה לפני כמה רגעים נעלם כלא היה. אבל השוטר שם לב ועוד איך. הוא חייך חיוך גדול לעבר הילדה השובבה ופנה אליי: "תגיד לי, ילד. איך קוראים לך והיכן אתה גר." שמי אחיה גץ ואני גר ב... לא משנה. עכשיו אנחנו אצל סבא כותל וסֶבְתוֹנָא" אמרתי.

"הוא מתכוון אצל סבא שלנו, הרב גץ" תיקנה צופיה.

"הרב מאיר יהודה גץ" הגה השוטר את שמו של סבא בהתפעלות. "למה לא אמרתם קודם? סבא שלכם הוא... הוא..."

"הוא מה?" אמרה צופיה ועיניה הסקרניות התרחבו.
 "הוא... הוא... אחחח אחחחח..." עכשיו היה זה תורו של
 השוטר להשתעל. הוא התרגש כל כך לגלות שאנו נכדיו של הרב
 גץ שלא הצליח לבטא במילים את תחושותיו.

וכך מצאנו את עצמנו מלווים חזרה אל ביתם של סבא כותל
 וסבתונא בידי שוטר משתעל ומרוגש. כשהגענו אל פתח הבית
 התבונן השוטר אל תוך עיניי ואחר אל תוך עיניה של צופיה
 ואמר: "סבא שלכם הוא אדם גדול. הוא אדם מיוחד ונדיר, כדאי
 לכם להכיר אותו לעומק... ללכת בדרכיו..."
 "זה בדיוק מה שעשינו... ניסינו ללכת בדרכיו ואתה עצרת
 אותנו!" התפרצה צופיה.

"הלכתם בדרכיו? על מה את מדברת, גברת צעירה?"
 "מה פתאום. סתם יצאנו לטייל. תודה לך, שוטר יקר" אמרתי
 ומשכתי את צופיה לכיוון מדרגות הבית.
 "למה גילית לו את הסוד שלנו? הוא מכיר את סבא כותל. הוא
 יספר לו על התוכניות שלנו..." לחשתי כשהתיישבנו על המדרגה.
 "אתה צודק, אני והפה הגדול שלי. לא נורא. הוא ממילא
 לא הבין כלום. מחר באותה שעה נצא לעקוב אחרי סבא" אמרה
 צופיה בנימה מנחמת.
 "שמעת מה שהשוטר אמר... סבא שלנו הוא אדם גדול ומיוחד.
 מוכרחים למצוא דרך להכיר אותו".

"איך נכיר אותו?" שאלה צופיה ופיהקה פיהוק גדול.
 ישבנו על מדרגות הבית ושקענו במחשבות. חושך סמיך

כיסה את הרחוב. לפתע שמתי לב שהלילה נעשה חשוך ביותר. ידעתי שזה סימן לכך שהשחר תיכף יעלה. המורה ירוחם הסביר פעם כי ככה זה בעולמו של הקב"ה, תמיד לפני האור הגדול יש חושך גדול. הוא סיפר על חיים שבאים לעולם מתוך חבלי לידה ועל החיטה שנרקבת באדמה לפני שהיא צומחת ועל עם ישראל שעבר את נוראות השואה לפני שקמה המדינה. זו פעם ראשונה שראיתי חושך כזה וחייתי בקוצר רוח לראות את השחר העולה. מתוך השקט החשוך שמענו צעדים.

"אוי, בטח סבא כותל חזר הביתה" ניחשה צופיה. "בוא ניכנס מהר..."

לפתע האירה עלינו אלומת אור מסנוורת וקולו העבה של השוטר נשמע שוב. "אינכם שואלים איך וכיצד מכיר אני את סבכם, אבל אני הרי מוכרח לספר... אינני יכול שלא... שמי מנשה, אני וסבכם חברים מילדות, גדלנו יחד... בתוניס..."

מנשה עלה במדרגות והתיישב לצידנו "אחח... מצטער, אני מתרגש בכל פעם מחדש כשאני נזכר במה שאירע... היו אלו ימים חשוכים, ימים אחרים... היינו נערים צעירים בזמן שנלקחנו למחנות העבודה של הגרמנים..."

'על מה מנשה מדבר? גרמנים בתוניס? נראה שהוא התבלבל, הרי תוניס לא נמצאת באירופה?!' הרהרתי. מנשה כאילו קרא את מחשבותיי והסביר "הגרמנים כבשו את צרפת וממילא פלשו לכל מדינות צפון אפריקה שנשלטו בידי צרפת ובתוכם תוניס. בדרך נס ניצלה הקהילה מהשמדה" הוא נאנח. "מפקד האס-אס הגרמני היה אדם אכזרי וקר רוח. הוא ניגש לרב הקהילה ודרש ממנו להביא לו

תוך זמן קצר 4,000 איש שיעבדו במחנות העבודה, בהם הועבדו בכפייה בעבודה קשה ומפרכת בעבור הנאצים, יימח שמם. נערים וגברים נאלצו להיענות לגזירה ולהגיע לבית הספר היהודי 'אליאנס'. אני וסבכם, הרב מאיר יהודה, שהיה אז בן 17 וחצי הגענו למקום כי דאגנו לאחינו ולחברינו שנלקחו לעבודות הכפייה, ביקשנו לדעת מה עלה בגורלם אך עד מהרה הבנו את גודל הטעות שעשינו - הגרמנים גילו אותנו ולקחו גם אותנו למחנות. בן רגע הפכנו לעבדים, על גופנו טלאי צהוב כדי להשפיל אותנו, לסמן אותנו ולהבטיח שלא נוכל לברוח. מאז, שהינו ביער, עובדים בפרך רוב שעות היממה. את מזוננו היינו מקבלים מהקהילה היהודית בתוניס. פעם בכמה זמן הייתה מגיעה שיירה עם אוכל אל היער.

יום אחד התנפלו שודדים על השיירה עם האוכל. באותו היום וגם ביום שלמחרת לא בא אוכל אל פי. ראשי היה מסוחרר, הייתי מותש וכל גופי כאב מעבודה קשה. הרעב הציק לי כל כך, חשבתי שעוד רגע אאבד את שפיות דעתי. השוטר הגרמני הבחין בנו. הוא ידע שאנו כמהים לפת לחם. עיניו נצצו והוא חיך לעצמו חיוך מרושע. "יהודים עלובים, בואו ואכלו" הוא קרא לכולנו אליו. אחר לקח מנות של אוכל משובח שהותירו החיילים הגרמנים והשליך אותם לפנינו על האדמה כמו שמשליכים עצם לכלב. ירדתי על ברכיי כפי שעשו יתר אחיי היהודים וליקטתי שיירים של אוכל גרמני מהאדמה. האמינו לי, לא הייתה לי ברירה. נלחמתי על חיי... השוטר הגרמני התמוגג מהנאה למראה כבודו המושפל. הוא קרא ליתר חבריו שיוסיפו להשליך לעברנו מנות של אוכל. כשהרגעתי את רעבונני הרמתי את ראשי וראיתי אותו, את מאיר יהודה חברי,

הולך אנה ואנה בהפגנות סביב האוכל המושלך מבלי להתכופף ולהרימו.

"מדוע אינך אוסף אוכל כמו כולם?!" רתח הגרמני מזעם.

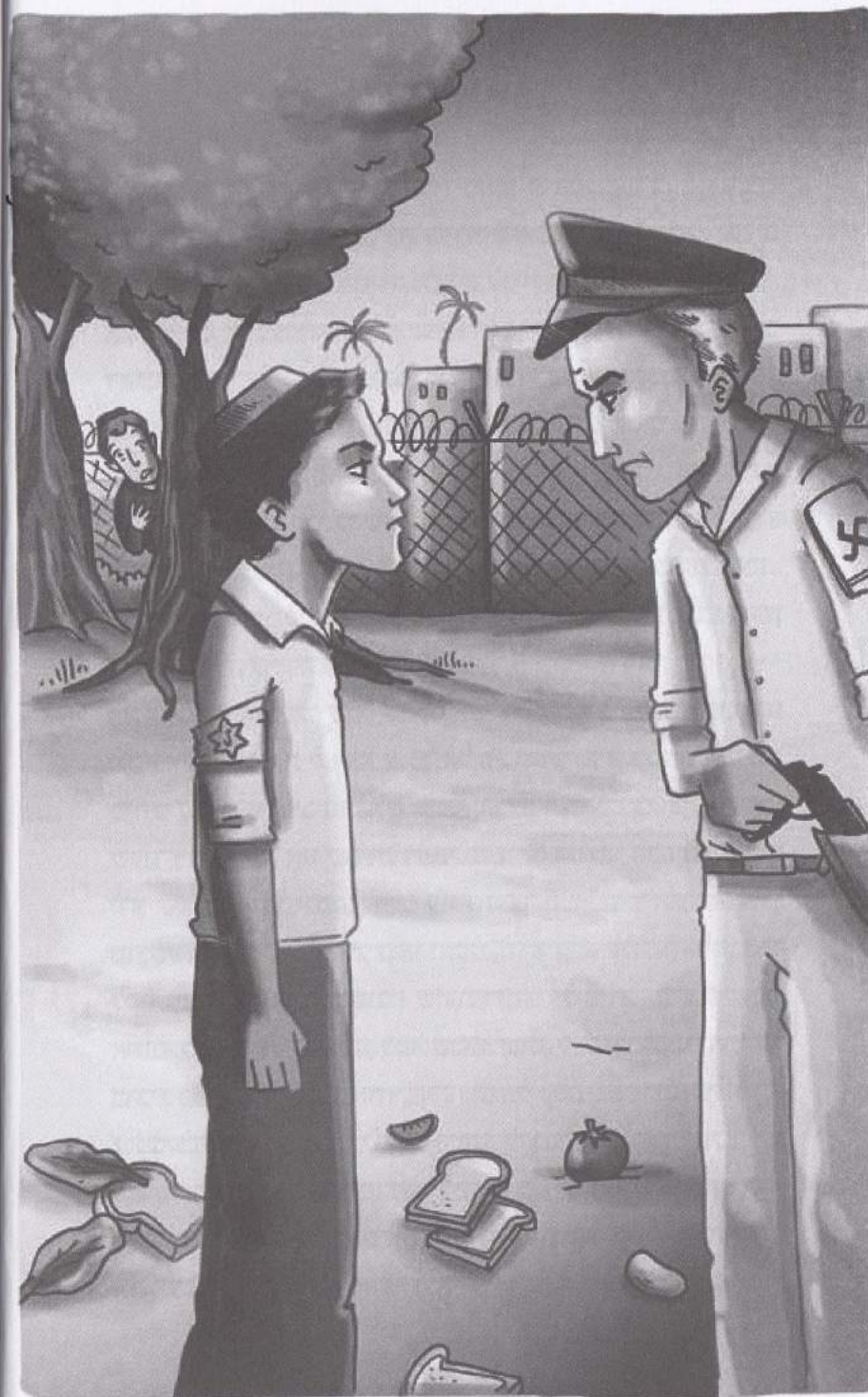
מאיר יהודה ניגש אל השוטר הגרמני ואמר בעוז. "אינני צריך את האוכל שלכם!" הגרמני יצא מכליו... פניו התאדמו והוא שלף את אקדחו וכיוון אל ראשו של מאיר יהודה. צמרמורת עברה בכל גופי, מצאתי מסתור מאחורי אחד העצים והתבוננתי במתרחש.

נדהמתי לראות כיצד מאיר יהודה מקבל את גזר הדין בהכנעה: "שמע ישראל ה' אלוהינו ה' אחד" רטטו שפתיו. על פניו היה נסוך אור מיוחד. זיו השמור לאנשים קדושים המוסרים נפשם למען יתקדש שמו של ה' בעולם. הוא מוכן ומזומן למסור את נפשו כדי להשיב את כבוד ישראל. "אוי! מאיר יהודה חברי. כיצד אראה במותך... אוי לי." זעק ליבי. עברו דקות שנדמו כנצח. עצמתי את עיניי כי לא יכולתי לראות את המראה הנורא. סתמתי את אוזניי באצבעות ידיי כי לא יכולתי לשמוע את שריקת הכדור. עמדתי מאחורי העץ מכווץ ורועד.

עברה דקה ועוד דקה, לא בום ולא כלום... אט אט פקחתי את עיניי ומה אני רואה? הגרמני... הוא החזיר את האקדח למקומו... התבונן בעיניו הרעות על מאיר יהודה ואמר לו 'חבל שאינך גרמני'. אתם מבינים? סבא שלכם ניצל והציל את כבודו הרמוס...

איך הצליח סבא כותל שלכם לברוח מהתופת? אינני יודע כי מעולם לא שוחחנו על כך..."

"מה הבעיה? נשאל את סבא, נבקש שיספר לנו את המשך הסיפור", אמרה צופיה.

"אשריכם שאתם נכדיו האהובים וכעת עליי ללכת וכשייודע לכם המשך הסיפור אנא אל תשכחו את מנשה השוטר..."

מנשה נפרד מאיתנו תוך כדי שהוא ממלמל בהתרגשות "מי היה מאמין שתקום לנו מדינה ויהיו חיילים ושוטרים יהודים, ויום גיע ואהיה אחד מהם?" והותיר אותנו נפעמים.

"איזה סבא גיבור! הוא הצליח להתגבר על הרעב הנורא ובלבד שלא יושפל כבוד ישראל" אמרתי בשקט.

"איזה מזל שה' הציל את סבא שלנו מהגרמני המרושע... ואיזה מזל שאנחנו חיים בארץ ישראל במדינה משלנו ויש לנו שוטרים יהודים ונחמדים כמו מנשה" התרגשה צופיה.

רוח קיץ קרירה ליטפה את גבי. נשמתי אל תוכי את אווירה של ירושלים והרגשתי גאה ושמח להיות הנכד של סבא כותל.

"הבט, השחר עלה!" אמרה צופיה בהתרגשות ומשכה אותי פנימה אל הבית. נכנסנו בשקט למיטות והתכרבלנו בשמיכה. "מחר נבקש מסבא לספר לנו את כל הסיפור" אמרה צופיה ועצמה את עיניה.

"כן, מחר..." אמרתי לצופיה ועצמתי את עיניי.

***

2

נדר בליל ירח מלא

~~~~~

"בוקר צוהריים" קראה סבתונא כהרגלה לחלל החדר.

"איזו מן ברכה את מברכת אותנו?" שאלה אותה פעם צופיה. סבתא צחקה ואמרה "זו לא ברכה זו הדרכה. כל עקרת בית צריכה לדעת השכם בבוקר מה יאכלו בני משפחתה לארוחת צוהריים. זריזות ותכנון נכון של היום יביאו על הבית שמחה ושלווה. אין לדחות דברים לרגע האחרון! אישה שמתעצלת ודוחה את משימותיה - לא טוב היא עושה... ואת ילדה, די להסתובב דור דור סביב עצמך בלי לעשות כלום. אפשר לדבר ולעבוד, יאללה קדימה בוקר צוהריים! בואי וקלפי תפוחי אדמה. ואל תשכחי, את הקליפות לקלוף לשקית ולא לכיור, למה לעשות עבודה כפולה?"

שמעתי מתוך שנתי את קולה של סבתא ואת רחש הסירים שהעמידה על הכיריים אך עפעפי סירבו להיפתח.

"מה קרה לילדים? אולי הם חולים? למה הם לא קופצים מהמיטה כמו בכל בוקר?" אמרה סבתונא לעצמה. ניסיתי לקום אך גופי לא נענה לי. וסבתא המשיכה לספר בקול את מחשבותיה: "מי אכל את כל המקרוד? מי? טוב שיהיה לבריאאות. אה בטח הייתה פה מסיבת נכדים הלילה... בגלל זה הם לא קופצים מהמיטה. שיהיו